

ОНІРИЧНИЙ АСПЕКТ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПАРАДИГМАТИЧНОЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗАНОСТІ

У методології сучасного літературознавства онірична парадигма як концептуальна основа є результативною, оскільки зумовлюється сукупністю науково-теоретичних підходів, методичних і аксіоматичних прийомів. Вони формують основу наукового пошуку й цілкомито приймаються науковою спільнотою за фундаментальну основу, базову систему пізнання світу, буття людини, світоглядного бачення, що – в кінцевому результаті – уможлиблює вирішення поставлених цілей і завдань.

У зазначеному вище ракурсі розуміння сутності парадигми було застосовано Г. Бергманом [3] і Д. Балтімором [5]. Вважається, що названі дослідники вперше обґрунтували парадигму як певну теоретичну модель, тобто нову парадигму в розумінні сутності окремо взятого спрямування, в нашому науковому пошуку – розкриття оніричних образів у художніх творах. Парадигма отримала окремих визначальний напрям у дискусії наукової розвідки, окресленні завдань, правил і виокремленні шляхів їх вирішення незалежно від сфери дослідження. При цьому вважається, що поняття «парадигма» було запроваджено швейцарським лінгвістом у ХХ ст. Фердинандом де Соссюром, який позначав ним систему форм одного і того ж слова, поперечний зріз структури мови, звіт таблиць відмінювання тощо [4].

Обґрунтування оніричної парадигми зумовлюється також сукупністю стійких і загальнозначущих норм, теорій, методів, схем літературознавчої розвідки, що передбачає єдність в тлумаченні теорії, в організації емпіричних досліджень і інтерпретації оніричних елементів в цілому та окремих художніх образів, зокрема. В даному випадку парадигма є тим «що зумовлює характер прояву, маніфестацію, залишаючись поза проявом» [1, 24]. Крім цього, в широкому розумінні її сутність зводиться до початкового зразку, матриці, аналогії, яка виступає не прямо, але через власні прояви, зумовлюючи їхню структуру. Водночас вона не є проявленою сама по собі і невіддатливою прямої рефлексії структуруючою реальністю, яка, завжди залишаючись за кадром, встановлює базові, фундаментальні пропорції людського мислення й буття [1, 24].

Літературознавчий, власне, як і мовний аспект розкриття сутності оніричної парадигми, зводиться до концептуальної цілісності окремих елементів і розглядається через призму їхньої парадигматичної взаємопов'язаності. Так, у літературознавчому словнику-довіднику поняття парадигми розкривається з проєкцією на дві аспектні особливості, зокрема парадигма – це:

1. Ряд об'єднаних певною спільною ознакою мовних одиниць, кожна з яких визначається через відношення протиставлення до інших, тобто через парадигматичні відношення. Спочатку термін парадигма зі значенням «вірець словозміни, система слівформ, які утворюють одну лексему» (до прикладу, правда, правди, правді, правдою і т.п.) застосовувався у морфології, а згодом почав використовуватися у фонології, синтаксисі, лексикології, словотворі та ін. У поезитці цей термін набуває

лицю іншого значення. Так, у сфері літературознавства, зокрема мові художньої літератури слово розглядають також як парадигма контекстів, тобто конкретних поновживань лексеми в її синтагматичних зв'язках. Наприклад, парадигма слова «лісня» в поетичних творах Лесі Українки виявляє всю сукупність мінімальних контекстів, в яких його вживає письменниця. Така парадигма може розширитися, якщо простежити естетичне функціонування згаданої лексеми в творах представників національної літератури у часовій перспективі. При цьому мовитиметься про культурно-історичну парадигму поетичного слова.

2. Загальні тенденції, напрями в розвитку думки, осмислення дійсності, що формують певний філософський період й у вигляді провідних, домінуючих ідей, поглядів, підходів, виявляються у різних сферах людської діяльності (в науці, культурі, мистецтві), наприклад, парадигма світоглядна, парадигма соціокультурна тощо [2, п. 533–534]. Парадигму розглядають ще як погляд на мову, який переважає в певну епоху і пов'язаний із відповідною течією чи напрямом у мистецтві (насамперед словесному). Спираючись на таке розуміння, інтерпретують художні тексти і простежують взаємозв'язок поетики з трьома основними парадигмами мови: семантична парадигма і поетика імені, символізм; синтаксична парадигма – поетика футуризму; прагматична парадигма та поетика егоцентричних слів (М. Пруст та ін.).

Розгляд оніричної парадигми через зазначені вище аспектні особливості дає можливість митцю, письменнику детально і глибоко дослідити людську свідомість, її буття, світоглядність бачення розкриваючи таємниці мислення людини, зовнішній і внутрішній світ задіяних художніх образів.

Дослідженням підтверджено, що в процесі розкриття художньої образності в оніричному просторі широко використовується парадигматична взаємозв'язаність з окресленням сукупності науково-методичних підходів й схематичних літературознавчих розробок у діалектичному взаємозв'язку емпіричного та теоретичного пошуку стосовно обґрунтування конкретних явищ і процесів. При цьому, обґрунтування окремої парадигми в межах художнього оніропростору має авторське підґрунтя, яке є своєрідним ядром інтерпретації творчого задуму й слугує орієнтиром літературознавчої розвідки. Водночас, незважаючи на вірність зазначеного твердження, воно не позбавлене внесення подальших додаткових коректив і окремих змін у концептуальну його сутність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознюк О.В. Педагогічна синергетика: генеза, теорія і практика. Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 708 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. К.: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
3. Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. 896 с.
4. Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики/пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. К.: Основи, 1998. 324 с.
5. Answers.com. (n.d.). Retrieved from URL: www.answers.com/topic/paradigm.